

виступають складовою частиною консолідованої системи, що інтегрує діяльність сільськогосподарської і переробної промисловості. Нами запропонована система інформаційного забезпечення управління інтегрованим формуванням, застосування якої дозволить врахувати особливості організації звітності, починаючи від сільськогосподарських підприємств і закінчуючи формуванням показників про діяльність всього інтегрованого формування.

Список використаної літератури:

1. Пиркін В. І. Ефективність інтеграційних процесів у буряківництві / В. І. Пиркін // Цукрові буряки. – 2003. – №2. – С. 2.
2. Гагаулін А.М. Економічна теорія тлумачний термінологічний словник. – М.: Колос, 1998. – 248 с.
3. Велика Радянська Енциклопедія (у 30 томах) Видавництва 3-ї. М.: «Радянська енциклопедія», 1972. Т.10. - С.907.
4. Пиркін В.І. Інтеграційні процеси в бурякоцукровому комплексі України / В.І. Пиркін // Цукровий буряк. - 1998. - № 5. - С. 2-4
5. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996 – XIV [Електронний ресурс]. Доступ до сайту: <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>

УДК: 657.1

МІФИ ВІТЧИЗНЯНОГО БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

*В.М. Жук, д.е.н., с.н.с.,
директор Інституту обліку і фінансів*

В статье исследуются вопросы фазового развития бухгалтерского учета в Украине на принципах и подходах определенных транснациональным капиталом.

In the article probed inquire fairway development of record-keeping in Ukraine on principles and approaches of certain by a transnational capital.

Вступ. Бухгалтерський облік є найстарішою інформаційною системою управління. Саме на даних його звітності формуються макроекономічні розрахунки в державі, бюджет, приймаються різноманітні управлінські рішення на всіх рівнях. Пріоритетність бухгалтерської звітності над статистичними та адміністративними спостереженнями базується на документальному підтвердженні фактів та явищ в господарському процесі, що є визначальним у цінності саме цієї інформації.

У світовому просторі бухгалтерський облік впевнено позиціонує себе універсальною мовою бізнесу, формуючи підвалини нової інформаційної ери розвитку людства.

В умовах сьгоднішніх глобальних процесів бухгалтерський облік стає потужним інструментом впливу супердержав та пов'язаних із ними транснаціональних корпорацій на світову економіку. Останнє має вплив на науку та практику бухгалтерського обліку і в Україні, де комплекси меншовартості є інституціональною особливістю.

Метою статті є розвіювання стереотипів та міфів щодо фазового розвитку бухгалтерського обліку в Україні на принципах та підходах визначених транснаціональним капіталом.

Огляд попередніх досліджень. Необхідність створення глобальної системи бухгалтерського обліку не викликає сумнівів. Більшість авторів відмічають, що це дасть змогу гармонізувати міжнародні стандарти і національні традиції, макро- та мікроекономічні потреби

управління та інтереси різних груп користувачів в якісній економічній інформації. Клайв Бут, директор зі зв'язків з громадськістю і засобами масової інформації Асоціації присяжних сертифікованих бухгалтерів (ACCA), зазначає, що Рішення Європейського союзу перейти на Міжнародні стандарти фінансової звітності стало поворотним пунктом на шляху до створення глобальної системи обліку й єдиних стандартів. [1].

Світові тенденції економічного розвитку та, в його контексті, формування глобальної системи бухгалтерського обліку, не дають підстав сумніватися в необхідності запровадження нових засад розвитку бухгалтерського обліку і в Україні.

Однак у вітчизняних наукових досліджень спостерігається тенденція безальтернативного сприйняття універсалізації облікових процесів без врахування історичних, національних напрацювань, особливостей інституцій та специфіки діяльності окремих галузей економіки.

В своїх дослідженнях С.Ф. Голов знаходить аргументи на користь запровадження глобальної системи обліку без врахування національних інституціональних особливостей, зазначаючи, що «... мета максимального зближення національних стандартів фінансової звітності з міжнародними в даний момент є однією з найважливіших» [2, с.12].

Однак, професор Г.Г. Кірейцев відзначає, що концепція обліку та фінансової звітності, розроблена Міжнародною радою бухгалтерських стандартів, зорієнтована на задоволення потреб глобальних виробництв. В ній рівень розвитку національних продуктивних сил, соціальних, екологічних, економічних та правових відносин до уваги не береться [3, с.17].

На негативні наслідки фетишизації МСФЗ вказує і Н.М. Малюга, відмічаючи, що національний бухгалтерський облік втратив достовірність, об'єктивність та соціальну спрямованість; на практичному рівні він не залишається єдиною системою [4, с.25].

Проблеми, що виникають у процесі впровадження системи міжнародної стандартизації обліку є очевидними для дослідників. Однією з таких проблем за С.Ф. Головом є проблема достовірності фінансової звітності підготовленої за вимогами Міжнародних стандартів фінансової звітності та довіри суспільства до представників професії бухгалтера й аудитора. Автор наголошує, що оскільки українські положення (стандарти) бухгалтерського обліку також ґрунтуються на загальноприйнятих принципах МСФЗ, зазначена проблема є актуальною і для України [2, с. 383].

Отже, реформування національної системи бухгалтерського обліку на основі МСФЗ принесло Україні в додаток до своїх, і проблеми недосконалості міжнародних стандартів обліку. Останнє має спонукати вітчизняних вчених не тільки до припинення ідеалізації та фетишизації МСФЗ, а й до розвіювання міфів, розробки пропозицій щодо удосконалення та адаптації МСФЗ.

Виклад основного матеріалу.

Міф перший: «Про бездоганність МСФЗ та безальтернативність їх імплементації в національну систему бухгалтерського обліку». Система розробки та запровадження МСФЗ є відносно молодого та знаходиться в стадії пошуку гармонії між її внутрішнім змістом та зовнішнім сприйняттям. Конкуренція за визначальність впливу на цю систему між GAAP США та Лондонським офісом Фонду Комітету з розробки міжнародних стандартів з бухгалтерського обліку засвідчує більше пошук шляхів розвитку, ніж боротьбу за сферу впливу.

Мотиваційною основою цієї системи та змісту МСФЗ залишаються потреби транснаціональних корпорацій. Розробка стандартів для державного та малого секторів економіки свідчить більше про внутрішню дискомфортність та зовнішню неприйнятність перебудови системи під впливом ТНК, ніж про визначеність у подальшій стратегії та тактиці.

Масове імplementування МСФЗ відмічається в країни третього світу, тоді як розвинутий світ підходить до цього вибірково та на принципах адаптування. Підтвердженням цього є неспроможність системи МСФЗ не тільки протистояти, а й запобігати глобальним та національним економічним кризам.

Із теоретичної точки зору, розвиток системи МСФЗ має перспективи лише на принципах та під егідою ООН. Останньому має сприяти і вітчизняна наукова та професійна еліта, оскільки в глобальному світі альтернативи МСФЗ немає.

Важливою є національна здатність до участі в конвергенційних процесах підготовки МСФЗ. Останнє особливо важливо у тих сегментах МСФЗ, де Україна позиціонує себе у світовому розподілі праці – аграрний сектор, транспорт тощо.

Отже, стратегія і тактика запровадження в Україні МСФЗ мають бути подібними до таких у розвинутих країнах. Більше уваги слід приділяти розвитку інституціонального забезпечення побудови національної системи обліку. Розуміючи при цьому, що у ієрархічній класифікації складових інституціонального забезпечення розвитку бухгалтерського обліку – формальні інститути (а це і МСФЗ) займають найнижчий щабель.

Міф другий: «Про абсурдність галузевих сегментів теорії бухгалтерського обліку та МСФЗ».

Однакова фінансова звітність для промислового, торгового та сільськогосподарського підприємства повинна мати в своїй основі щось більше, ніж абсурд. На поверхні цього явища ми бачимо МСФЗ, але глибшим поясненням є консервативність та замкнутість теорії бухгалтерського обліку.

Потребує перегляду зовнішнє та внутрішнє сприйняття системи бухгалтерського обліку. В доповнення до класичного змісту розуміння системи обліку в теорії привноситься регуляторний та інституціональний рівні. Регуляторний рівень впорядковує реакцію бухгалтерської системи на всезростаючі запити на її інформацію від різноманіття інституцій глобального світу. Це надає динамізму розвитку бухгалтерської системи, зумовлює зміну змісту її предмета, об'єктів, методів, методології та в кінцевому підсумку посилює її значимість в розвитку галузевих економік.

Розвиток галузевих сегментів практики та теорії бухгалтерського обліку формують всезростаючі інституціональні запити на специфічну облікову інформацію. В основі такої інформації є галузева різниця у факторах, що визначають вартісні показники їх стану та діяльності. Домінування в об'єктах аграрного бухгалтерського обліку біологічних та фізичних складових формує його предмет, методи і фактори вартості на основі доктрин теорії фізичної економії та новітніх запитів інституцій сталого розвитку.

Трирівнева модель побудови міжнародної фінансової звітності, так само як і трирівнева модель побудови національних стандартів бухгалтерського обліку (загальний, галузевий та корпоративний рівні), є обґрунтованим підходом до подолання проблем МСФЗ та майбутнього розвитку бухгалтерського обліку. Така модель передбачає не тільки ідентифікацію галузевих факторів вартості, розробку стандартних показників, забезпечення зіставності звітності за цими показниками, а й суттєво розширює зміст теорії бухгалтерського обліку галузевими сегментами.

Міф третій: «Про відірваність науки від практики в бухгалтерському обліку». Головним завданням науки є вирішення проблем практики та прогнозування. Характерний для національної ментальності стереотип – «наука для науки» чи, в кращому разі, «наука для освіти», поступово змінюється під впливом прагматичних західних підходів у цій сфері.

Провадження на Заході як науки, так і освіти з бухгалтерського обліку досвідченими професіоналами-практиками є продуманою системою накопичення, обмірковування та передачі знань. Незважаючи на те, що в більшості випадків оформлення результатів досліджень західних вчених в Україні не прийняли б за наукові праці, їх підхід є орієнтиром для розвитку вітчизняної науки з бухгалтерського обліку, принаймні – академічної.

Отже, головним завданням академічної науки є проведення фундаментальних досліджень для ефективного провадження прикладного сегменту науки з бухгалтерського обліку.

Наукове означення парадигми бухгалтерського обліку економіки гармонійного (сталого) розвитку та інституціональної теорії бухгалтерського обліку створює фундаментальну основу для провадження нової Концепції розвитку бухгалтерського обліку в Україні.

Виконання заходів Концепції спрямовано на вирішення практичних завдань. В той же час, реалізація останніх передбачає проведення серйозних та результативних теоретичних досліджень. Отже, у виконанні новітньої місії бухгалтерського обліку – наука та практика єдині.

Міф четвертий: «Про безальтернативність західного підходу в регулюванні бухгалтерського обліку та розвитку його професії». Вплив на розвиток західного бухгалтерського обліку професійних об'єднань бухгалтерів не дає спокою активним вітчизняним вченим та практикам в бажанні створити та керувати чимось подібним і в Україні. Останнє посилюється та знаходить практичну реалізацію за допомогою західних донорів. Проте бажаного результату ні «наші хлопці», ні «їхні донори» не досягають, а, головне, не має очікуваного результату і Україна.

Значною мірою цю проблему вирішує підхід на основі сучасної інституціональної теорії. Україна має шукати свій шлях розвитку, виходячи зі стану її формальних та неформальних інститутів, які, звичайно, змінюються під впливом зовнішніх факторів.

Інститут професійних бухгалтерів в ієрархії складових інституціонального забезпечення розвитку бухгалтерського обліку займає найвищий щабель. Бажані зміни в цьому інституті можливі лише у разі забезпечення змін в усіх попередніх щаблях інституціонального забезпечення розвитку бухгалтерського обліку. Проте до Концепції розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки України, жодний вітчизняний програмний документ з бухгалтерського обліку не розглядав цю проблему системно.

Дослідженнями обґрунтовано побудову регуляторного органу з бухгалтерського обліку в Україні з урахуванням усіх суб'єктів методологічного впливу з системи інституціонального забезпечення його розвитку. Це державні органи загального та галузевого призначення, професійні об'єднання бухгалтерів, представники науки та освіти. Віднесення національної системи обліку до елемента національної безпеки держави, зобов'язує суб'єктів регуляторного органу не тільки до розробки, а й до контролю дотримання встановленої методології та стандартів бухгалтерського обліку.

Досягнення бажаного розвитку професії бухгалтера в Україні неможливе без участі держави. Законодавче визначення сутності та статусу професійного бухгалтера вимагає і затвердження національних програм навчання та сертифікації, державної підтримки функціонування професійних бухгалтерських організацій.

Національний підхід у регулюванні бухгалтерського обліку та розвитку його професії не суперечить політиці міжнародної федерації бухгалтерів та не направлений проти запровадження в Україні МСФЗ. Навпаки, МФБ, Світовий банк, ООН радять кожній країні вирішувати проблеми запровадження міжнародних підходів у розвитку бухгалтерського обліку з урахуванням національного інституційного середовища.

Міф п'ятий: «Про неспроможність вітчизняної науки та практики впливати на зміст МСФЗ та стандарти професії бухгалтера». Багато в чому цей стереотип пов'язаний з мовним бар'єром. Вітчизняне майбутнє в цій справі за молоддю. Проте і зараз в Україні є практики і вчені, які гідно представляють нашу країну в міжнародних бухгалтерських організаціях.

На міжнародні бухгалтерські «правила гри» краще впливати на стадіях їх розробки, ніж потім адаптувати під національну специфіку. Це насамперед стосується тих сегментів «правил», де Україна позиціонує себе лідером у світі. Серед таких беззаперечно має бути розвиток бухгалтерського обліку та професії бухгалтера в аграрному секторі економіки. Приклад невдалого адаптування МСБО 41 «Сільське господарство» має бути для нас останнім негативним уроком.

Особлива увага в Україні має бути приділена побудові методології обліку земель сільськогосподарського призначення, біологічних активів, сільськогосподарських енергетичних запасів, специфіці інтелектуального капіталу, бюджетній підтримці розвитку виробництва та сільських територій, екології та природокористуванню. Постановка нової методології обліку – передувє запровадженню МСФЗ другого (галузевого) рівня і має за мету розкриття вартісної специфіки та значимості аграрної галузі в розвитку людства.

У цій справі важлива концентрація зусиль – держави, науки та професійних об'єднань бухгалтерів задля вивчення зарубіжного досвіду, збереження вагомих напрацювань радянської школи аграрного обліку та осмислення національної причетності до фізіократичних доктрин розвитку бухгалтерського обліку.

Вихід України на провідні ролі в розробці міжнародних стандартів бухгалтерського обліку для сільськогосподарської діяльності мотивовано не амбіціями вітчизняних вчених та лідерів професійних бухгалтерських об'єднань, а потребою держави мати лідируючі позиції на світовому ринку продуктів харчування, біопалива та біоенергетики.

Висновки. Україна має амбіції світового лідера виробництва, науковий та професійний потенціал для входження в інформаційну епоху розвитку людства з дієвою бухгалтерською системою. Останнє має базуватись не на стереотипах та міфах так званого «глобального обліку», а на умінні відстоювати національні інтереси та привносити власні нароби до скарбниці МСФЗ.

Існує помилкове переконання, що теорія бухгалтерського обліку є унітарною та не потребує розвитку через галузеві аспекти. Проте, в глобальній економіці конкуренція та розвиток проходить в галузевих площинах, а, відтак, від бухгалтерської системи вимагається більше специфічної інформації. Вирішення зазначених проблем потребує, насамперед, теоретичного обґрунтування місця та місії галузевого сегменту в обліковій системі. Ігнорування останнього є причиною більшості проблем інформаційного забезпечення управління та може зашкодити Україні зайняти достойне місце в розвитку глобальної бухгалтерської інформаційної системи.

Список використаних джерел

1. Теперішня фінансова криза загрожує розвалом міжнародної бухгалтерської мови і правил: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/press/49959e16c2494/>
2. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні : аналіз стану та перспективи розвитку: монографія / С.Ф. Голов. – К. : МІМ; Центр учбової літератури, 2007. – 522 с.
3. Кирейцев, Г.Г. Глобализация экономики и унификация методологии бухгалтерского учета: научный доклад на 6-ой Международной научной конференции «Научные исследования в сфере бухгалтерского учета, контроля и анализа: теоретико-методологическое значение и направления дальнейшего развития», Житомир, 18–19 октября 2007 г. / Г.Г. Кирейцев – Житомир: ЖГТУ, 2007. – 68 с.
4. Малюга Н.М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в Україні : теоретико-методологічні основи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук : 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / Малюга Наталя Михайлівна. – К., 2006. – 36 с.